

The Servey on Situation of Raising Beef Cattle in Pattani Province

Thaintip Kraiprom¹, Sareeman Sena²,
Arrefun Mata³ and Masora Maeso⁴

¹ Ph.D. (Animal Science),
Department of Technology and Industried,
Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University

E-mail: thaintip@gmail.com

^{2,3,4} Bacherlor of Science (Agriculture),
Faculty of Science and Technology, Yala Rajabhat University

Abstract

The purpose of this research was to study the situation of raising beef cattle in Pattani. The sample of 383 farmers was randomly selected from the population of 16,231 farmers in twelve districts. The research tool was a structural questionnaire. The data were also collected by interview. The data were statistically analyzed using frequency, distribution and percentage. The results revealed that most farmers were male, Muslim and 41-60 years of age with a primary education. They were all small scale farmers who raised their cattle less than 3 heads per family. They have raised beef cattle for 5-10 years. The expense of raising beef cattle was 501-1,000 baht/head/year. Income from cattle

sale was about 5,001-10,000 baht/head/year. They sold their beef cattle raised at their farms. Buyers were general people. Majority of farmers raised native cattle. The average area owned by farmers were 5 rai per family. The farmers raised their cattle tether in natural pasture. They utilized natural pasture in 3 ways e.g. soilage, grazing and soilage and supplemented concentrate. They had no plan for pasture plantation or feed. Furthermore, they also used agricultural by-products as feed. Medical herbs, Siamese rough bush (*Streblus asper*), Termeric (*Curcuma longa*) and Bittle bush (*Ageratum houstonianum*) were also used in beef cattle farm.

Keywords: beef cattle, esurvey, Pattani

Vol. 20

No. 3

Jul.

-

Sep.

2014

การสำรวจสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของ เกษตรกรในจังหวัดปัตตานี

เทียนทิพย์ ไกรพรหม¹, สารีมาน ชื่อนา²,
อารีพิน มะทา³ และหมะโซเร่ หมะโสะ⁴

¹ปร.ด. (สัตวศาสตร์), อาจารย์,

ภาควิชาเทคโนโลยีและการอุตสาหกรรม,

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: thaintip@gmail.com

^{2,3,4}วท.บ. (เกษตรศาสตร์),

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดปัตตานี โดยสุ่มตัวอย่างจำนวน 383 ราย จากประชากรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปัตตานีจำนวนทั้งสิ้น 16,231 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล อธิบายผลการทดลองโดยใช้ค่าสถิติ ความถี่และร้อยละผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41-60 ปี นับถือศาสนาอิสลาม มีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงประถมศึกษา และมีประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อเป็นระยะเวลา 5-10 ปี มีค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อระหว่าง 501-1,000 บาทต่อตัวต่อปี และมีรายได้จากการขายโคเนื้ออยู่ในช่วงระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อตัวต่อปี พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงส่วนใหญ่คือ พันธุ์พื้นเมือง

จำนวนที่เลี้ยงน้อยกว่า 3 ตัวต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรชายโคเนื้อแก่พ่อค้าที่มารับซื้อถึงบ้านและเป็นบุคคลทั่วไปรูปแบบการเลี้ยงเป็นแบบผูกล้ามีพื้นที่ถือครองในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยไม่เกิน 5 ไร่ อาหารที่ใช้เลี้ยงโคนั้นจะใช้หญ้าที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติเลี้ยงโคเนื้อเพียงอย่างเดียว และไม่มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ชนิดอื่นวิธีการใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้ามี 3 วิธีคือ วิธีการตัดสดให้กิน ตัดและเสริมอาหารข้นและปล่อยแปลงมีการนำผลพลอยได้ทางเกษตรมาใช้เป็นอาหารนอกจากนั้นมีการนำพืชที่มีสรรพคุณทางยามาใช้ในการรักษาโรคแก่โคเนื้อ อาทิ ข่อย ขมิ้น และสาบเสือ

คำสำคัญ: การสำรวจ, โคเนื้อ, บัตตानी

บทนำ

ประเทศไทยมีการเลี้ยงโคเนื้อมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่อัตราการเจริญเติบโตของโคเนื้อในเขตร้อนดังเช่นประเทศไทยยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเขตหนาวอยู่ถึง ร้อยละ 10-50 ปัจจัยที่ทำให้โคเนื้อโตช้ามีหลายสาเหตุ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ปัจจัยด้านอาหาร เนื่องจากในฤดูฝนจะมีอาหารหรือหญ้าที่ขึ้นตามธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ ส่วนฤดูแล้งไม่มีหญ้าสดให้โคกิน นอกจากฟางหรือตอซังที่เหลือหลังจากการเก็บเกี่ยว (เมธา, 2549) โคเนื้อนอกจากจะถูกเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหารของมนุษย์แล้ว ยังมีประโยชน์อื่นๆ อีก อาทิ เลี้ยงไว้ใช้งาน เป็นธนาคารประจำบ้าน และประดับบารมี ฯลฯ นอกจากนี้ยังช่วยกำจัดวัชพืชในไร่นาอีกด้วย (ศรเทพ, 2548)

ในปี 2552 ประเทศไทยมีผู้เลี้ยงโคเนื้อประมาณ 1.3 ล้านคนซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย โดยรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญต่ออาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ ดังจะเห็นได้จากโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อล้านครอบครัวซึ่งกำหนดระยะเวลา 4 ปี ตั้งแต่ปี 2548-2551 ซึ่งแนวโน้มการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยย้อนหลัง 10 ปี ตั้งแต่ปี 2540-2549 มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น (ศูนย์สารสนเทศกรมปศุสัตว์, 2552) ส่วนการเลี้ยงโคเนื้อในภาคใต้ของประเทศไทยนั้นส่วนใหญ่เลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อย พื้นที่จังหวัดปัตตานีมีการเลี้ยงโคเนื้อจำนวนทั้งสิ้น 47,169 ตัว มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 16,021 ครัวเรือน (ศูนย์สารสนเทศกรมปศุสัตว์, 2552) สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อในภาคใต้พบว่า เกษตรกรนิยมเลี้ยงโคเนื้อที่มีสีแดงซึ่งแตกต่างจากเกษตรกรในภาคอื่นๆ ที่นิยมเลี้ยงโคเนื้อที่มีสีขาวถึงเทา (Pattanapong, 1992; สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) เนื่องจากพื้นที่เกษตรกรรมในภาคใต้ส่วนใหญ่มีปลูกไม้ยืนต้น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว และไม้ผลต่าง ๆ จึงมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเลี้ยงโคเนื้อคือ สามารถปลูกพืชอาหารสัตว์ได้หลายชนิดในสวน ตลอดจนมีแหล่งน้ำสำหรับเลี้ยงสัตว์อย่างเพียงพอ แต่ข้อเสียของการเลี้ยงสัตว์ในภาคใต้คือ ความแปรปรวนของสภาพอากาศเช่น ฝนตกชุก ความชื้นสูง และ

การเกิดน้ำท่วมขัง พื้นที่บางส่วนมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำทำให้ผลผลิตและคุณภาพพืชอาหารสัตว์ต่ำตามไปด้วย ซึ่งส่งผลให้พื้นที่ภาคใต้ผลิตโคเนื้อไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคในภูมิภาค จำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าโคเนื้อจากภาคอื่น ส่งผลให้ราคาเนื้อโคในภาคใต้สูงกว่าภาคอื่นๆ นอกจากนี้ในแต่ละปีจะมีการขนส่งโคจากภาคใต้ไปจำหน่ายในประเทศมาเลเซียเป็นจำนวนมาก ทำให้โคเนื้อมีโอกาสขาดแคลน เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดทางตอนใต้ของประเทศไทย ซึ่งประชาชนนิยมบริโภคเนื้อโค การส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ นอกจากจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชากรในพื้นที่แล้ว ยังเป็นการลดการเคลื่อนย้ายสัตว์จากภาคอื่นเข้ามาอีกด้วย รวมทั้งยังเป็นการลดการนำเข้าเนื้อโคผิดกฎหมายจากประเทศมาเลเซียอีกด้วย ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงเป็นการสำรวจถึงข้อมูลเบื้องต้นของการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปัตตานี ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้ออกมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาพืชอาหารสัตว์ที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อและพืชที่มีสรรพคุณทางยาที่สามารถใช้รักษาโรคแก่โคเนื้อได้
3. เพื่อเป็นแนวทางแก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่ายเท่ากับ 383 ราย (ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05) จาก

เกษตรกรทั้งสิ้นจำนวน 16,231 ราย ที่เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ 12 อำเภอของ จังหวัดปัตตานี ได้แก่ อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอมายอ อำเภอทุ่งยางแดง อำเภอ สายบุรี อำเภอยะหริ่ง อำเภอหนองจิก อำเภอยะรัง อำเภอเมือง อำเภอ ปะนาเระ อำเภอไม้แก่น อำเภอกะพ้อ และอำเภอแม่ลาน การหาจำนวน ตัวอย่างใช้สูตรของยามาเน (Yamane, 1973)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด (open-ended question) และคำถามปลายปิด (closed-ended question) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านพืชอาหารสัตว์และพืชที่มีสรรพคุณทางยาที่ใช้กับ โคเนื้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ข้อมูลของโคเนื้อ ที่เลี้ยง โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ
2. จำแนกชนิดของพืชอาหารสัตว์และพืชที่มีสรรพคุณทางยาที่ เกษตรกรนำมาใช้เลี้ยงโคเนื้อ

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ข้อมูลโดยทั่วไปของเกษตรกร

จากตาราง 1 พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิง ซึ่งเป็นเพศชาย จำนวน 243 คน (ร้อยละ 63.4) และ เพศหญิง จำนวน 140 คน (ร้อยละ 36.6) ตามลำดับ โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่ มีช่วงอายุระหว่าง 41-60 ปี จำนวน 171 คน (ร้อยละ 44.6) รองลงมา

ช่วงอายุ 21-40 ปี จำนวน 162 คน (ร้อยละ 42.2) ช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี มีจำนวน 27 คน (ร้อยละ 7) และอายุ 61 ปีขึ้นไปมีจำนวน 23 คน (ร้อยละ 6) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของรักไทย (2539) ที่รายงานว่ามีผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบการค้าของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบูรณ์มีอายุเฉลี่ย 50 ปี เกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ จำนวน 346 คน (ร้อยละ 90.3) นับถือศาสนาอิสลาม รองลงมานับถือศาสนาพุทธจำนวน 37 คน (ร้อยละ 9.7) ด้านระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปัตตานี พบว่าเกษตรกรจบชั้นประถมศึกษามากที่สุด คือ มีจำนวน 163 คน (ร้อยละ 42.6) รองลงมาจบการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา จำนวน 75 คน (ร้อยละ 19.6) จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 74 คน (ร้อยละ 19.3) จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า จำนวน 50 คน (ร้อยละ 13.1) มีส่วนน้อยเท่านั้นที่จบระดับปริญญาตรี จำนวน 13 คน (ร้อยละ 3.4) และจบระดับอนุปริญญา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือเทียบเท่า จำนวน 8 คน (ร้อยละ 2.1) ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของเบญจพรหม และคณะ (2540) ที่รายงานจากการศึกษาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในภาคเหนือ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 69 จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และสิริพงศ์ และคณะ (2541) รายงานว่า จากการศึกษาร่วมกับลักษณะบางประการของเกษตรกรที่มีผลต่อการเลี้ยงโคเนื้อภายใต้โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุตั้งแต่ 16-60 ปี นับถือศาสนาอิสลาม โดยมีอาชีพหลัก คือ รับจ้างกรีดยางซึ่งมีรายได้ 2,000-3,000 บาท ต่อเดือน ดังตาราง 1

เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อระหว่าง 5-10 ปี จำนวน 195 คน (ร้อยละ 50.9) รองลงมาเกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 149 คน (ร้อยละ 38.9) สำหรับเกษตรกรที่มีประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 10 ปีมีจำนวน 39 คน (ร้อยละ 10.2)

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลโดยทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปัตตานี

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร		จำนวนประชากร (คน) (n = 383 คน)	ร้อยละ
เพศ	- ชาย	243	63.4
	- หญิง	140	36.6
อายุ	- 20 ปี และต่ำกว่า	27	7.0
	- 21-40 ปี	162	42.2
	- 41-60 ปี	171	44.6
	- 61 ปีขึ้นไป	23	6.0
ศาสนา	- พุทธ	37	9.7
	- อิสลาม	346	90.3
ระดับการศึกษา	- ต่ำกว่าประถมศึกษา	75	19.6
	- ประถมศึกษา	163	42.6
	- มัธยมศึกษาตอนต้น	74	19.3
	- มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า	50	13.1
	- อนุปริญญา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ปวส.) หรือเทียบเท่า	8	2.1
	- ปริญญาตรี	13	3.4

ตามลำดับ ด้านค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อ (บาท/ตัว/ปี) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อเป็นเงินทั้งสิ้น 501-1,000 บาท/ตัว/ปี มีจำนวน 203 คน (ร้อยละ 53) รองลงมา มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 1,000 บาท/ตัว/ปี จำนวน 105 คน (ร้อยละ 27.4) และมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงน้อยกว่า 500 บาท/ตัว/ปี จำนวน 75 คน (ร้อยละ 19.6) ตามลำดับ

สำหรับการจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่จะซื้อขายโคมีชีวิตที่บ้านหรือฟาร์มโดยตรงจำนวน 298 คน (ร้อยละ 77.8) เกษตรกรบางส่วนนำโคเนื้อไปขายที่ตลาดโดยอาจมีการชำแหละ เนื้อจำหน่ายจำนวน 85 คน (ร้อยละ 22.2) ตามลำดับ ด้านบุคคลที่มารับซื้อโคเนื้อจากเกษตรกร พบว่าส่วนใหญ่เป็นบุคคลทั่วไปมีจำนวน 244 คน (ร้อยละ 63.7) รองลงมาคือพ่อค้าที่รับซื้อโคเนื้อโดยตรงซึ่งมีจำนวน 139 คน (ร้อยละ 36.3) ตามลำดับดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปัตตานี

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร		จำนวนประชากร (คน) (n = 383 คน)	ร้อยละ
ระยะเวลาที่เลี้ยงโคเนื้อ	- น้อยกว่า 5 ปี	149	38.9
	- 5-10 ปี	195	50.9
	- มากกว่า 10 ปีขึ้นไป	39	10.2
ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อต่อตัวต่อปี	- 500 บาท และน้อยกว่า	75	19.6
	- 501-1,000 บาท	203	53.0
	- มากกว่า 1,000 บาท	105	27.4
รายได้จากการขายโคเนื้อต่อปี	- 5,000 บาท และน้อยกว่า	79	20.6
	- 5,001-10,000 บาท	191	49.9
	- มากกว่า 10,000	113	29.5
วิธีการขายโคเนื้อ	- พ่อค้ามาซื้อถึงบ้าน	298	77.8
	- นำไปขายที่ตลาด	85	22.2
บุคคลที่มารับซื้อโคเนื้อ	- พ่อค้า	139	36.3
	- บุคคลทั่วไป	244	63.7

ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

พันธุ์โคเนื้อที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงในพื้นที่จังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่เป็นโคพื้นเมืองซึ่งมี จำนวน 215 คน (ร้อยละ 56.1) รองลงมาคือ โคลูกผสม จำนวน 139 คน (ร้อยละ 36.3) มีเกษตรกรบางรายที่เลี้ยงทั้งโคพื้นเมืองและโคลูกผสม จำนวน 29 คน (ร้อยละ 7.6) ตามลำดับ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของสมบุรณ์ และคณะ (2545) ที่รายงานว่าการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่เลี้ยงโคพื้นเมืองรองลงมาคือ เลี้ยงโคลูกผสม สาเหตุที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงโคพื้นเมือง คือเพื่อใช้งานในไร่นา เมื่ออายุมากใช้งานไม่ได้ก็ส่งขายเพื่อใช้ในการบริโภคต่อไป (ศรเทพ, 2548) จากการศึกษาจำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยง พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ น้อยกว่า 3 ตัว ซึ่งมีจำนวน 182 คน (ร้อยละ 47.5) รองลงมาคือเลี้ยงโคเนื้อ 4-7 ตัว จำนวน 133 คน (ร้อยละ 34.7) มีเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อ 8-11 ตัว จำนวน 44 คน (ร้อยละ 11.5) และเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 11 ตัวมีจำนวน 24 คน (ร้อยละ 6.3) ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างกับผลการศึกษาของสมบุรณ์ และคณะ (2545) ที่รายงานว่าการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยครัวเรือนละ 4-5 ตัว ความแตกต่างอาจเนื่องมาจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งในส่วนของเกษตรกรรายย่อยและรายใหญ่ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดปัตตานีที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย จากการศึกษาลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า ส่วนใหญ่เลี้ยงโคแบบผูกล่าม ซึ่งมี จำนวน 161 คน (ร้อยละ 42) รองลงมาเลี้ยงแบบปล่อย จำนวน 92 คน (ร้อยละ 24) มีเกษตรกรเลี้ยงแบบขังคอกจำนวน 73 คน (ร้อยละ 19.1) เลี้ยงแบบปล่อยร่วมกับผูกล่ามจำนวน 25 คน (ร้อยละ 6.6) เลี้ยงแบบขังคอกร่วมกับผูกล่ามจำนวน 20 คน (ร้อยละ 5.2) และเลี้ยงแบบปล่อยร่วมกับขังคอกจำนวน 12 คน (ร้อยละ 3.1) ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมบุรณ์ และคณะ (2545) ที่รายงานว่าการสร้างโรงเรือนเลี้ยงโคและเลี้ยงโคแบบผูกล่าม โดยใช้หญ้าพื้นเมืองเพียงอย่างเดียว

ร่วมกับการให้อาหารชั้นเป็นครั้งคราว ส่วนขนาดของพื้นที่ที่เกษตรกรในจังหวัดปัตตานีใช้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรใช้พื้นที่ในการเลี้ยงไม่เกิน 5 ไร่ ซึ่งมีจำนวน 190 คน (ร้อยละ 49.6) รองลงมาใช้พื้นที่ในการเลี้ยงไม่เกิน 1 ไร่ จำนวน 150 คน (ร้อยละ 39.2) และใช้พื้นที่ในการเลี้ยงมากกว่า 5 ไร่ขึ้นไป จำนวน 43 คน (ร้อยละ 11.2) ตามลำดับ ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปัตตานี

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร		จำนวนประชากร (คน) (n = 383 คน)	ร้อยละ
พันธุ์โคเนื้อ	- โคพื้นเมือง	215	56.1
	- โคลูกผสม	139	36.3
	- โคพื้นเมืองและลูกผสม	29	7.6
จำนวนโคเนื้อที่เลี้ยง	- 3 ตัว และน้อยกว่า	182	47.5
	- 4-7 ตัว	133	34.7
	- 8-11 ตัว	44	11.5
	- มากกว่า 11 ตัว	24	6.3
รูปแบบการเลี้ยง	- เลี้ยงแบบปล่อย	92	24.0
	- เลี้ยงแบบขังคอก	73	19.1
	- เลี้ยงแบบผูกล่าม	161	42.0
	- เลี้ยงแบบปล่อยร่วมกับขังคอก	12	3.1
	- เลี้ยงแบบปล่อยร่วมกับผูกล่าม	25	6.6
	- เลี้ยงแบบขังคอกร่วมกับผูกล่าม	20	5.2
พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ	- ไม่เกิน 1 ไร่	150	39.2
	- ไม่เกิน 5 ไร่	190	49.6
	- มากกว่า 5 ไร่ขึ้นไป	43	11.2

อาหารของโคเนื้อ

เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้หญ้าเพียงอย่างเดียวในการเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งมีจำนวน 196 คน (ร้อยละ 51.2) รองลงมาใช้ผลพลอยได้จากการเกษตรจำนวน 105 คน (ร้อยละ 27.4) หรือใช้หญ้าร่วมกับผลพลอยได้จากการเกษตร จำนวน 57 คน (ร้อยละ 14.9) เกษตรกรที่ใช้หญ้าร่วมกับการเสริมอาหารชั้นมีจำนวนน้อยที่สุด 25 คน (ร้อยละ 6.5) ตามลำดับ สำหรับการปลูกพืชอาหารสัตว์สำหรับใช้เป็นอาหารของโคเนื้อ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ปลูกพืชอาหารสัตว์ซึ่งมีจำนวน 272 คน (ร้อยละ 71.0) และมีการปลูกพืชอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 111 คน (ร้อยละ 29.0) ตามลำดับ โดยชนิดของหญ้าที่นำมาเลี้ยงโคส่วนใหญ่มีการใช้หญ้าที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ จำนวน 274 คน (ร้อยละ 71.5) รองลงมาใช้หญ้าม้าลาย (*Axonopus compressus*) เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 47 คน (ร้อยละ 12.3) ใช้หญ้าขน (*Brachiaria mutica*) จำนวน 25 คน (ร้อยละ 6.5) ใช้หญ้ากินนี (*Panicum maximum*) จำนวน 21 คน (ร้อยละ 5.5) และใช้หญ้ารูซี่ (*Brachiaria ruziziensis*) จำนวน 16 คน (ร้อยละ 4.2) ตามลำดับ ด้านวิธีการใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้า พบว่าส่วนใหญ่ใช้วิธีตัดหญ้าให้โคกินมากที่สุดซึ่งมีจำนวน 137 คน (ร้อยละ 35.8) รองลงมาใช้วิธีปล่อยแทะเล็ม จำนวน 124 คน (ร้อยละ 32.3) และวิธีตัดหญ้าให้กินช่วงฤดูฝนส่วนช่วงแล้งปล่อยแทะเล็ม จำนวน 122 คน (ร้อยละ 31.9) ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของสมบุญ และคณะ (2545) ที่รายงานว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการสร้างแปลงหญ้าอาหารสัตว์และแปลงหญ้าที่มักให้โคกินมักมีหญ้าพันธุ์ซี่ หญ้าขน และหญ้าเนเปียร์ ซึ่งการใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้าเกษตรกรส่วนใหญ่มักปล่อยโคแทะเล็มหรือเก็บเกี่ยวหญ้าธรรมชาติตามไหล่ถนนหรือพื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นหญ้าคุณภาพต่ำ เกษตรกรมีการปลูกสร้างแปลงหญ้าค่อนข้างน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ วัฒนาวรรณ และคณะ (2549) พบว่า การใช้ประโยชน์จากแปลงหญ้ามี่ 2 วิธีคือ การตัดไปให้สัตว์กินและการปล่อยสัตว์ลงไปแทะเล็มในแปลงหญ้า ดังตาราง 4

ตาราง 4 อาหารและการให้อาหารโคเนื้อในจังหวัดปัตตานี

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร		จำนวน ประชากร (คน) (n = 383 คน)	ร้อยละ
อาหารที่ใช้ เลี้ยงโคเนื้อ	- หญ้าอย่างเดียว	196	51.2
	- หญ้าร่วมกับการเสริมอาหารชั้น	25	6.5
	- ผลพลอยได้ทางการเกษตร	105	27.4
	- หญ้าร่วมกับผลพลอยได้ทางการเกษตร	57	14.9
การปลูกพืช อาหารสัตว์	- มีการปลูก	111	29
	- ไม่มีการปลูก	272	71
ชนิดของหญ้า ที่นำมาเลี้ยง	- หญ้าขน (<i>Brachiaria mutica</i>)	25	6.5
	- หญ้ารูซี่ (<i>Brachiaria ruziziensis</i>)	16	4.2
	- หญ้ากีนี่ (<i>Panicum maximum</i>)	21	5.5
	- หญ้าที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ	274	71.5
	- หญ้ามาเลย์ (<i>Axonopus compresus</i>)	47	12.3
วิธีการใช้ ประโยชน์จาก แปลงหญ้า	- ปล่อยให้แทะเล็ม	124	32.3
	- ตัดให้กินช่วงฤดูฝนช่วงแล้งปล่อยให้แทะเล็ม	122	31.9
	- ตัดให้กิน	137	35.8

ผลพลอยได้ทางการเกษตรที่ใช้เป็นอาหารของโคเนื้อ

จากการศึกษาพบว่าผลพลอยได้ทางการเกษตรที่เกษตรกรนิยมนำมาใช้เป็นอาหารโคเนื้อในจังหวัดปัตตานีมี 7 ชนิด ได้แก่ ใบยางพารา ใบและหยวกกล้วย ใบมันสำปะหลัง ต้นข้าวโพด ฟางข้าว ใบอ้อย และต้นถั่วลิสง ดังแสดงในตาราง 5 ผลการศึกษาสอดคล้องกับ เมธา (2549) พบว่าเกษตรกรสามารถนำเศษเหลือทางการเกษตรซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการสูง เช่น กระถิน ฟางข้าว ตลอดจนพืชตระกูลถั่วมาเป็นอาหารเสริมเลี้ยงโคได้

โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งช่วยให้โคกระบือ มีการเจริญเติบโตดีและสามารถเพิ่มน้ำหนักตัวได้ เศษเหลือจากพืชบางชนิดมีสารพิษอยู่ด้วย เช่น ใบมันสำปะหลัง ดังนั้นการแปรสภาพเพื่อการทำลายสารพิษอาจต้องมีการศึกษาและระมัดระวังเกี่ยวกับอัตราและปริมาณการใช้ที่เหมาะสม การใช้ใบมันสำปะหลังแห้งสามารถใช้ได้ถึง ร้อยละ 50 ดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลพลอยได้ทางการเกษตรที่นิยมนำมาใช้เลี้ยงโคเนื้อ

ชนิดของพืช	ส่วนของพืชที่นำมาใช้เลี้ยงโคเนื้อ
ยางพารา	ใบและส่วนยอดอ่อน
กล้วย	ใบและหยวกกล้วย
มันสำปะหลัง	ใบ
ต้นข้าวโพดหลังการเก็บเกี่ยว	ลำต้น
ฟางข้าว	ลำต้น
อ้อยหลังการเก็บเกี่ยว	ใบ
ต้นถั่วลิสงหลังการเก็บเกี่ยว	ลำต้น

พืชที่มีสรรพคุณทางยาที่เกษตรกรนำมาใช้ในการรักษาโรคแก่โคเนื้อ

พืชที่มีสรรพคุณทางยาที่เกษตรกรนำมาใช้ในการรักษาโรคแก่โคเนื้อ ได้แก่ แก้วมื่น (*Curcuma longa*) ข่อย (*Streblus asper*) และสาบเสือ (*Ageratum houstonianum*) ใช้ในการรักษาโรคแก่โคเนื้อ สำหรับข่อย เกษตรกรจะนำใบมาใช้เป็นอาหารเพื่อเพิ่มน้ำนมแก่โคเนื้อ ส่วนขมิ้น มีการนำมาใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ เนื่องจากมีฤทธิ์เป็นยาถ่ายพยาธิได้ (เส็งยม, 2519) นอกจากนี้ พรรณี (2538) รายงานว่า ขมิ้นชัน บอระเพ็ด พุงช้าง และหมากดิบสดสามารถนำมาใช้ในการกำจัดไข่พยาธิภายในของไก่พื้นเมืองได้ สำหรับสาบเสือเกษตรกรจะนำส่วนของใบมาใช้ในการห้ามเลือด และรักษาแผลสดแก่โคเนื้อ ซึ่งจรรยา และคณะ (2551) พบว่าสารสกัดหยาบ

155
ปีที่ 20
ฉบับที่ 3
ก.ค.
-
ก.ย.
2557

จากใบสาบเสือสามารถใช้ทดแทนทิงเจอร์ไอโอดีนในการรักษาบาดแผล
ลูกสุกรได้ ดังตาราง 6

ตาราง 6 พืชที่นำมาใช้ในโคเนื้อจังหวัดปัตตานี

ชนิดของพืช	ชนิดของพืช	ใช้สำหรับ
ข่อย (Streblus asper)	ใบ	เพิ่มน้ำนมแก่โคเนื้อ
ขมิ้น (Curcuma longa)	หัว	เป็นยาถ่ายพยาธิ
สาบเสือ (Ageratum houstonianum)	ใบ	ห้ามเลือด รักษาแผลสด

สรุปผลการทดลอง

เกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปัตตานีเป็นเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงโคเนื้อแต่ละครัวเรือนเพียง 1-3 ตัว ระบบการเลี้ยงเป็นการเลี้ยงแบบผูกล้ามมีการใช้หญ้าเป็นอาหารเพียงอย่างเดียว โดยหญ้าที่นำมาใช้เป็นหญ้าที่ขึ้นเองตามธรรมชาติไม่ได้มีการจัดการแปลงหญ้า หรือปลูกหญ้าเพิ่มเติมมีการนำผลพลอยได้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว ใบมันสำปะหลัง และต้นข้าวโพด ฯลฯ มาเป็นอาหารแก่โค โดยเฉพาะในฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังมีการนำพืชที่มีสรรพคุณทางยา เช่น ขมิ้น สาบเสือ ข่อย มาใช้ในการรักษาโรคแก่โค โดยมีการใช้ใบข่อยเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำนม ขมิ้นชันใช้เป็นยาถ่ายพยาธิและสาบเสือใช้ในการรักษาแผลสด

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8**. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2549
 สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=90>.

Office of the National Economic and Social Development Board. 2001. **The National Economic and Social Development Plan 8**. Retrieved January 1, 2006, from <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=90>. (in Thai).

- เดชา ศิริภัทร. (2547). ผลการรอง: ความงามที่มากับความทนทานข้ามปี. **นิตยสารหมอชาวบ้าน**. 295.
- Siripat, D. (2004). Lantana (Lantana camara L.). Beauty with Durability Over the Years. **Doctor Magazine**. 295. (in Thai).
- เมธา วรรณพัฒน์. (2549). การผลิตโคเนื้อและกระบือในเขตร้อน. ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Wanapat, M. (2006). **The Production of Beef Cattle and Buffalo in Tropical Area**. Department of Animal Science Faculty of Agricultural Khon Kaen University. (in Thai).
- ศรเทพ ธัมวาสร. (2548). การเลี้ยงโคเนื้อ: แนวทางการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรไทย. ภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Tumwasorn, S. 2005. **The raise of Beef Cattle: Guiding the Professional Development of Farmers in Thailand**. Department of Animal Science Faculty of Agricultural Kasetsart University. (in Thai).
- สิรพงศ์ ศิริรักษ์ กฤษณ์ บุญพิทักษ์ และ วินิจ คำสังข์ (2541). การเปรียบเทียบลักษณะบางประการ ของเกษตรกรที่มีผลต่อการเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้. **วิทยาสารเกษตรศาสตร์ (สาขาสังคมศาสตร์)**, 19(1), 1-15.
- Siriraksa, S. Boonpitak, K. and Kamsang V. 1998. Comparison of Some Characteristics of Farmers in Beef Cattle Raising under Beef Cattle Extension Project in 5 Southernmost Provinces. **Kasetsart journal (Social Science)**, 19(1), 1-15. (in Thai).
- สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, สมพงษ์ เทศประสิทธิ์, บัญชา สมบูรณ์สุข, ศักดา เสนารักษ์, กัลยาณี พรพิเนตพงศ์, โสภิตน จิระเกียรติกุล และธัญญา สุขย่อย. (2542). การศึกษาความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคนิคสำหรับการเลี้ยงโคเนื้อและโคหมในจังหวัด

นครศรีธรรมราช. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2549, สืบค้นจาก http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2553/5202?mode=full&submit_simple.

Charernjiratragul, S. Tedprasit, S. Somboonsuke, B. Sanarak, S. Pornpinatepong, K. Jirakiattikul, S. & Sukyoy, T. **Economic, Social and Technical Feasibility Study of Beef and Cattle Production in Nakorn Sithummarat Province.** Retrieved June 12, 2006, from http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2553/5202?mode=full&submit_simple. (in Thai).

เสี๋ยม พงษ์บุญรอด. (2519). **ไม้เทศเมืองไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไชยวัฒน์.
Pongbunrod, S. (1976). **Herbs in Thailand.** Bangkok: Chaiwat Publishing. (in Thai).

เบญจพรรณ เอกะสิงห์, กุศล ทองงาม, บุญล้อม ชีวะอิสระกุล, บุญเสริม ชีวะอิสระกุล และสมคิด พรหมมา. (2540). **บทบาทของเกษตรกรชายหญิงในการเลี้ยงโคนม: ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับครัวเรือนในภาคเหนือ.** สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2549, สืบค้นจาก <http://opac.payap.ac.th/multi/research/rst000299.pdf>.

Ekasingh, B. Tohong-Ngam, K. Cheva-Isarakul, B. Cheva-Isarakul, B. & Promma, S. **Gender Roles and Potentials among Dairy Farmers in Northern Thailand : Effects on Efficiency and Quality of Life.** Retrieved June 7, 2006, from <http://opac.payap.ac.th/multi/research/rst000299.pdf>. (in Thai).

วัฒนาวรรณ ศรีสมพร, วีรศักดิ์ จิโนแสง และจิระศักดิ์ ตาเมะนาว. (2549). **การเปลี่ยนแปลงหญ้ากินนีสีม่วงเลี้ยงโคเนื้อในระบบแทะเล็มหมุนเวียน. สถานีพัฒนาอาหารสัตว์ร้อยเอ็ด.** สืบค้นเมื่อ 9 มิถุนายน 2549, สืบค้นจาก http://www.dld.go.th/nsth_roi/test1.htm.

- Srisomporn, W. Jinosang, V. & Damanow, J. (2006). **The Utilization Guinea Grass (*Panicum maximum*) Raising Beef Cattle in Rotational Grazing System**. Roiet Animal Nutrition Development Station. Retrieved June 9, 2006, from http://www.dld.go.th/nsth_roi/test1.htm. (in Thai).
- พรรณณี อำนวยสิทธิ์. (2538). การศึกษาประสิทธิภาพของสมุนไพรขมิ้นชัน บอระเพ็ดพุงช้าง และหมากดิบสดในรูปเดี่ยวกำจัดพยาธิภายในของไก่พื้นเมือง. รายงานการประชุมวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 33 สาขาสัตว สัตวแพทยศาสตร์. 352-358.
- Anuevsit, P. (1985). **Study on Effective of Curcuma Longa, Stephania Votunda and Areca Catechu to Control Worm's Egg of Native Chicks**. A research Report Submitted to Proceedings of the 33rd Kasetsart University Annual Conference: Animal Science and Veterinary Science. 352-358. (in Thai).
- จรรยา สันทวีวรกุล, วริษา สันทวีวรกุล และมณัญ หาญทวี. (2551). การใช้สารสกัดหยาบจากใบสบเสื่อรักษาบาดแผล จากการตอนลูกสุกร. รายงานการประชุมวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 46 สาขาสัตว สัตวแพทยศาสตร์. 115-121.
- Sintaweewarakul, C. Sintaweewarakul, W. & Hamthavee, M. (2008). **The Use of the Eupatorium Odoratum Linn. Leaves Crude Extract to Treat the Castration Wound in Piglet**. A research Report Submitted to Proceedings of 46th Kasetsart University Annual Conference: Animals and Veterinary Medicine. 115-121. (in Thai).
- รักไทย วีรานันต์. (2539). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงโคเนื้อแบบเป็นการค้าของเกษตรกรในจ.เพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

Wiranun, R. (1986). **Factors on Adoption of Commercial Beef Cattle Raising Technology by Famers in Petchabun Province, Thailand.** Master's Thesis. Maejo University. (in Thai).

ศูนย์สารสนเทศกรมปศุสัตว์. (2552). สถิติการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทย ปี 2552. สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2555, สืบค้นจาก <http://www.dld.go.th/ict/yearly/yearly52/stat52.htm>. (in thai).

Information Technology Center. (2009). **Statistics of Beef Cattle in Thailand in 2009.** Retrieved June 2, 2012, from <http://www.dld.go.th/ict/yearly/yearly52/stat52.htm>. (in Thai).

Pattanapong C. M. (1992). **Beef Cattle Production Systems in Nong Yao SubDistrict, Nakhon Sawan Province, Thailand.** Master's Thesis. Asian Institute of Technology.

Yamane, T. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis.** (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.